

A nemzetiségi, anyanyelvi és vallási hovatartozásra vonatkozó kérdések a 2011. évi romániai népszámláláson

részletes ismertető

Az elmúlt hetekben többször felmerült a téma az erdélyi magyar sajtóban, az internetes fórumokon: az októberi népszámláláskor pontosan hogyan is történik a nemzetiségi, anyanyelvi adatok felvétele, mi történik azokkal, akik például székely nemzetiségűnek vallják magukat stb. Útmutatónkban ezt a témakört mutatjuk be aprólékosan, hogy a téma iránt részleteiben is érdeklődők pontos képet kapjanak, csökkenjenek a félreértések.

Hogyan, milyen módon történik a kérdések feltétele?

A 2011. évi romániai népszámláláson a nemzetiség, anyanyelv és a vallás esetén nem lesznek előre megadott kategóriák (magyar, román székely stb.), amelyek közül választani kell. A számlálóbiztos csupán kérdéseket tesz fel: Mi az Ön nemzetisége? Mi az Ön anyanyelve? Milyen vallású Ön? Az űrlap vonatkozó része így néz ki:

CARACTERISTICI ETNO-CULTURALE
FIECARE PERSOANĂ ESTE LIBERĂ SĂ-ȘI EXPRIME PROPRIA OPȚIUNE, FĂRĂ NICIUN FEL DE CONSTRÂNGERE

23 CĂREI ETNII CONSIDERĂ PERSOANA CĂ ÎI APARTINE?

24 CARE ESTE LIMBA MATERNĂ A PERSOANEI?

25 CĂREI RELIGII CONSIDERĂ PERSOANA CĂ ÎI APARTINE?

Ha Ön magyar mintaűrlap segítségével válaszol, ezt látja majd:

ETNOKULTURÁLIS JELLEMZŐK
MINDEN EGYES SZEMÉLYNEK JOGÁBAN ÁLL SAJÁT DÖNTÉSÉT MINDEN KÉNYSZERTŐL MENTESEN KIFEJEZNI

23 MILYEN ETNIKUMHOZ TARTOZÓNAK VALLJA MAGÁT AZ ILLETŐ SZEMÉLY?

24 MILYEN ANYANYELVŰ AZ ILLETŐ SZEMÉLY?

25 MILYEN VALLÁSUNAK VALLJA MAGÁT AZ ILLETŐ SZEMÉLY?

Ezekre a kérdésekre ki-ki szabadon azt válaszol, amit akar. A válaszokat a számlálóbiztos szövegesen, tollal, nagy nyomtatott betűkkel be kell írja a kérdőívbe, a kérdőjel utáni pontokra. Fontos, hogy a kérdezőnek az Ön választát pontosan be kell írnia, „anélkül hogy bármilyen értelmezésnek vagy megfeleltetési műveletnek vetette volna alá” (Ld. A népszámlálási személyzet kézikönyve, magyar kiadás, 113. oldal)

Milyen speciális szabályok vonatkoznak ezekre a kérdésekre?

1. Nem szabad a beírásoknál utólag semmiféle javítást tenni. Ha valamit a beírásnál a számlálóbiztos elront, nem javíthatja, helyben új űrlapot kell kitöltenie, és Önnel aláíratnia.
2. Erre a három kérdésre nem kötelező válaszolni. (De ezt ne tegyük, mert ezzel a magyarság számát, arányát csökkentjük!)

Mi történik ezután?

A számlálóbiztos hazamegy, majd az adott választ utólag csoportokba osztja, és az adott csoport kódját beírja az űrlapon található kockákba. (Mint látható, a nemzetiség és az anyanyelv esetén 4-4, a vallás esetén 2 kocka található a sorok végén.) Ezt az utólagos csoportosítást nevezzük szakszóval kódolásnak.

A kulcskérdés az, hogy ez az utólagos kódolás hogyan történik, mi történik azzal, aki nemzetiségeként például „székelyt”, „székelymagyart” vagy éppen a „csíki lőfőt” diktál be.

Mit mond erről a Népszámlálási személyzet tankönyve? (113. oldal)

Utólag, az adatfelvétel befejezését követően, a kódszám számára fenntartott mezőbe bejegyzni az illető személy által bejelentett etnikumnak megfelelő **2. szintű kód** egyikét az **ETNIKUMOK ÉS ANYANYELVEK JEGYZÉKÉBŐL** (lásd **1. FÜGGELÉK**).

- azon etnikumokhoz, amelyekhez a számlálóbiztos nem talál előre rögzített kódot, a **3200-as kódot (más etnikum)** kell rendelni, majd a CELR űrlapra a szóban forgó etnikumot abban a formában fogja bejegyezni, ahogyan azt bejelentették és le lett jegyezve.
- azon személyek esetében, akik nem óhajtották bejelenteni etnikai hovatartozásukat, és akik esetében a számlálóbiztos „nem bejelentett”-et jegyzett be, a **9999-es kódot** kell rendelni.

Az anyanyelv esetén szinte ugyanez van megismételve, a vallások esetén pedig ezt látjuk:

A vallás kódolását a **VALLÁSOK JEGYZÉKE** (lásd **2. FÜGGELÉK**) alapján kell végezni.

A vallásnak megfelelő kód bevezetésekor tekintettel kell lenni az egyes vallások (felekezetek) köznyelvi névváltozataira is, amelyek az ország különböző térségeiben használatosak. A következőképpen kell megfelelő kódszámot rendelni a bejelentett vallásokhoz:

- **13-as kód** – a magukat „unitusnak” valló személyek esetében;
- **14-es kód** – a magukat „kálvinistának” valló személyek esetében
- **15-ös vagy 16-os kód** – a magukat „evangélikusnak”, „evangélikus-lutheránusnak” vagy „lutheránusnak” valló személyek esetében, annak alapján, hogy az illető „ágostai hitvallású evangélikusnak” vagy „zsinat-presbiteri evangélikus-lutheránusnak” vallja magát;
- **18-as kód** – a magukat „örmény gregoriának” vagy „örmény katolikusnak” valló személyek esetében;
- **19-es kód** – a magukat „lipován” vallásúnak valló személyek esetében;
- **25-ös kód** – a magukat „szunnita muzulmának”, „síita muzulmának”, „mohamedának” vagy „iszlám vallásúnak” valló személyek esetében;
- **26-os kód** – a magukat „izraelitának” vagy „zsidó vallásúnak” valló személyek esetében.

Azon vallásokhoz, amelyekhez a számlálóbiztos nem talál előre rögzített kódot, a **28-as kódot (más vallás)** kell rendelni, majd a CELR űrlapra a szóban forgó vallást abban a formában fogja bejegyezni, ahogyan azt bejelentették és le lett jegyezve.

Ha megnézzük, hogy mi is szerepel a vonatkozott jegyzékekben, a vallások esetén mindent rendben találunk, azonban a nemzetiségek és anyanyelvek NELM jegyzékben (118. oldal) meglepő módon azt találjuk, hogy a tankönyvben még nem szerepelnek az űrlapokba beírandó 2. szintű kódok, csak az üresség a helyükön, és a megjegyzés, hogy a jegyzék meg nem végleges:

1. MELLÉKLET

ETNIKUMOK ÉS ANYANYELVEK JEGYZÉKE – NELM A jegyzék a második szintű kódok megadásával válik véglegessé

1. szintű kód	2. szintű kód	ETNIKUM	ANYANYELV
1000		Román	Román
1100		Magyar	Magyar
1200		Roma	Romani
1300		Német	Német
1400		Ukrán	Ukrán
1500		Szerb	Szerb
1900		Zsidó	Jiddis
2000		Lipován orosz	Orosz
2100		Bolgár	Bolgár
2200		Cseh	Cseh
2300		Horvát	Horvát
2400		Görög	Görög
2500		Lengyel	Lengyel
2600		Örmény	Örmény
2800		Rutén	Rutén
2900		Olasz	Olasz
3000		Albán	Albán
3100		Macedón	Macedón
3200		Más etnikum	Más anyanyelv
9999		Nem bejelentett etnikum	Nem bejelentett anyanyelv

Tehát az, hogy például a székely (secui), vagy a csángó (ceangău) önálló második szintű kód lesz-e, s ha igen, akkor a román a magyar vagy a más etnikum része, az ebből nem derül ki.

Mit is jelent ez, mi ennek a bizonytalanságnak az oka?

Ismereteink és a jegyzőkönyvek tanúsága szerint komoly viták voltak a Központi Népszámlálási Bizottságban, hogy például a „csángó” vagy a „magyarcigány” második szintű kód melyik első szintű kód része is kell legyen, van-e olyan, hogy székely nyelv (!) stb. A népszámlálási személyzet tankönyvének július végi nyomdába adásakor ez a vita még nem dőlt el. A végleges döntés végül augusztus végén megszületett, de gyanakvásra ad okot, hogy mindmáig (október 3.-a) nem jutott le a megyékbe ez a lista, pedig az oktatások már megkezdődtek! Hogy e mögött a késlekedés mögött a román statisztikai szolgálatban

megfigyelhető kapkodás és fejetlenség áll-e, vagy valami más hátsó szándék, azt nem tudjuk leellenőrizni.

De ekkor mégis hogy történik a kódolás?

A végleges döntés a következő: A magyar nemzetiség és anyanyelv esetén három 2. szintű kód van: a „magyar”, az „ungur” és a „székely”. (Hogy mi is a különbség a magyar és az ungur között, vagy hogy mit jelent a székely anyanyelv, azt csak Bukarestben tudnák megmondani.) A csángó, mint anyanyelv nincs elismerve, de nemzetiségként igen, viszont nem a „magyar”, hanem a „egyéb etnikum” kategória részeként a karasovánok és kínaiak társaságában. A „magyarcigány” mint kategória törlésre került.

Cod nivel 1	Cod nivel 2	ETNIE	LIMBA MATERNĂ
1100		Maghiar	Maghiară
	1101	Maghiar	Maghiară
	1102	Ungur	Ungară
	1103	Secui	Secuiască
3200		Alte etnii	Alte limbi materne
	3201	Ceangău	
	3202	Carășovean	
	3203	Chinezi	Chineză

Nagy probléma az is, hogy a számlálóbiztosok egy része úgy lett kiképezve, hogy erről nem tud. Ők – jobb híján, ha valahogy addig nem kapják meg a teljes kiegészített NELM táblát – nem lehet még tudni, hogy mit és hogyan fognak kódolni.

Most akkor végül is a székelyek külön szerepelnek-e a magyaroktól van nem? A 2. szinten kódolt székely nemzetiség elkülönül-e a magyarokról, vagy az utóbbi alcsoportjaként lesz-e kezelve?

Mivel a magyar nemzetiségűek az űrlapok adatbázisában más kódszám alatt szerepelnek, mint a székelyek, ez technikai értelemben lehetővé teszi leválasztásukat, külön nemzetiségüként kezelésüket. Noha vannak arra nem hivatalos ígéretetek, hogy ez a szétválasztás nem történik meg, erre garancia nincs, és a technikai lehetőség adott. Tehát a jelenlegi helyzet az azt jelenti, hogy ha a román állam számára majd valamikor éppen politikai érdekből az lesz a jó, akkor székelyt külön nemzetiségként külön veheti a magyarokról, ha pedig számára éppen az a jó, akkor egybe veheti majd a magyarokkal.

Annyi azonban egészen biztos, hogy ha az előző népszámlálásokhoz hasonlóan igen kevesen (a székelyföldiek töredéke, néhány száz fő) vallják magukat székely nemzetiségűnek, akkor ennek a leválasztásnak nem sok értelme lesz, tehát ez alapján nem lehet megosztani a magyarokat. Minden valószínűség szerint ez az oka annak, hogy minden erdélyi magyar politikai erő (RMDSZ, EMNP, MPP, SZNT) arra biztatja a székelyeket, hogy magyar nemzetiségűnek vallják magukat.

A csángók esetén a helyzet más. Ha a csángók megoszlanak a csángó és a magyar nemzetiség között, akkor nem csak a veszélye áll fenn a mesterséges szétválasztásnak (mint a székelyek esetén), de ez biztosan be is következik. A csángó nemzetiségüket semmiképpen nem sorolják a magyarokhoz, ebben ne bizzon senki.

Egyéb a kérdéshez kapcsolódó tudnivalók:

Romániában – furcsa módon – az anyanyelv-használati jogok, nem az anyanyelvi, hanem a nemzetiségi arányoktól függenek. (ld. pl. 215/2001-es a helyi közigazgatási törvényt) Hiába van egy településen 30%-nyi magyar anyanyelvű személy, ha ezek megoszlának nemzetiség szerint (például 15%-nyi magyar, 15%-nyi székely), akkor ezen a településen a székelyek leválasztása után (amire ugye a technikai lehetőség adott) máris megtámadhatóak a magyar nyelvhasználati jogok.

Mit ajánlanak a nepszamlalas.ro szerkesztői?

A nemzetiségi (és nem anyanyelvi) eloszláshoz kapcsolódó jogok a fő oka annak, ami miatt mi is úgy ítéljük meg, a székely-nemzetiség, magyar-anyanyelv első pillanatra sokak számára szimpatikus válaszkombináció csapda lehet, hiszen a magyar nyelvhasználati lehetőségeket szűkítő választ jelenthet! 2011-ben is, még májusban – a székelyek iránt sok megértést nem tanúsító, a székely zászló betiltásán fáradozó – maros-megyei prefektus kezdte először javasolni, hogy „székelyek nyugodtan vallják magukat székelynek, a magyarok magyarnak és a csángók csángónak”. Ez elég jól mutatja, kinek is lenne jó, ha sikerülne megosztani a magyarságot.

A fentiek alapján úgy véljük, hogy a 2011-es népszámlálási előírások miatt a székelység érdeke az, hogy a népszámláláskor magyar nemzetiségűnek és magyar anyanyelvűnek vallja magát.